

Svmma Juris Canonici

Comprehensa Tribus Partibus In Qva Distincte Et Svccincte Explicantur,
quæ ad personas, negotia, & iudicia Ecclesiastica ex Canonum præscripto,
pertinent

Agens De Rebus Ecclesiæ Sacris, & profanis, earumque usu, acquisitione,
conservatione, & alienatione

Strein, Johann

Coloniæ Agrippinæ, 1658

§. 3. De tansactionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61834)

§. III.

De Transactionibus.

I. **T**Ransigere, & Transactio sumi bifariam potest, generaliter, & specialiter. Generaliter quamlibet conventionem denotat. *l. 1. §. 1. ff. de pactis.* Conventionis verbum generale est, ad omnia pertinens, de quibus negotii contrahendi transigendique causa contentiunt. Specialiter accipimus, quando non de qualibet, sed certa, eaque litigiosa re convenitur. *l. 1. ff. de transact. l. Transactio C. eo.* Sic accepta definitur, *Pactio gratuita de re dubia & lite ancipiti necdum ad finem deducta.* Aliqui addunt, nullam pariens iure civili actionem, sed tantummodò exceptionem, *Sed VVesensbecio l. 2. ff. it. 15.* hæc definitio placet. *Transactio est contractus, vel potius distractus iuris gentium, in nominatus, & stricti iuris, quo inter litigatores res dubia, aliquo contra dato, aut promisso remittitur, & finitur, nullam pariens iure civili actionem sed tantum ad exceptionem proficiens.* Ad transactionem igitur necessariò & essentialiter tria pertinent. 1. res dubia. 2. Lis, neque enim aliunde orta controversia sufficit 3. alicujus rei pro remissione litis præstatio. Species communiter duæ ponuntur. Simplex, & quæ stipulatione Aquiliana munitur. *DD. in l. si causa 32. C. eo.* Potest etiam dividi in generalem & specialem. Item in juratam, & non juratam. *l. si quis maior. 41. & l. pon. C. eod. Tholos. l. 28. c. 2. Mynsing. Decade 6. Responsio 60. Item 7. Resp. 64.*

II. Materia transactionis sunt res dubia & litigiosa, hoc est, de quibus actu

lis est, vel esse potest. *l. 2. ubi DD.* Unde de re judicata, quia lis esse non potest, ne sine fine litigemus, nemo transigit, quavis pacto remitti possit. Sed neque de controversiis, quæ ex testamento oriuntur, transigimus, tum quia censentur captiosæ, adeoque improbæ. *l. 5. hoc tit.* tum quia ultimis voluntatibus adversantur, earumque intentionem & exitum pervertunt. Idem dicendum de alimentis futuris, ut transactio de illis sine auctoritate Prætoris irrita sit; de præteritis tamen licet transigere. *l. 8. C. de alim.* Neque enim amplius alimenta sunt, postquam vita aliunde sustentata est, sed parum & simplex debitum, de quo nihil causæ est, cur non transigatur. *Menoch. l. 2. Casu 169. & sequ. Cardin. Tusch. V. Transactio Conclu. 346. & sequ. Angelus V. Transactio num. 1. Silvest. eod. Decius consil. 474. Tuschus conclus. 345. & sequ.*

III. Transigere licet de crimine publico, quod pœnam capitis meretur, excepto adulterio, quia licet cuique sanguinem. *l. 3. C. ad S. C. Turpil.* suum quovis modo redimere. At transigere de crimine publico non capitali leges vetant. *l. 1. C. de transactionibus Azor. l. 2. Rubr. 4. n. 11. VVesensbec. l. 2. ff. it. 15. n. 5. Franc. Marcus qu. 662.* Nam in hujusmodi delictis si actor transigere velit, suspicionem falsi incurrit, quamvis fieri possit, ut rationabilem cautam habeat desistendi, fortè quia videt probationes sibi deesse. Est & alia causa, ne concessa transigendi licentia, proniores ad delinquendum fiant mali. Nihilominus infamiae notam incurrit, qui de actione injuriarum data pecunia transigit. *l. non damnatos ff. ex quib. caus. infamia irrog. Melonius in Thesau. iur. feud. it.*

70. num. 34. Porro adulterii crimen excipitur ex triplici potissimum causa. *Prima* est frequentia ipsius & enormitas. *Secunda* matrimonii favor, ne fiat sanguinis turbatio, & sordida stirpis viri splendidis natalibus surrogentur. *Tertia* ne maritis occasio detur inuocinii. *Iul. Clarus l. 5 § fin. q. 58 Vvesenbec l. cit. Tholos. l. 28. c. 2. num. 10. Connantus l. 5 c. 7. num. 3. l. 6. ob. serv. c. 11. Fabina l. 1 c. 8.* Nihilominus inter maritum, & uxorem adulteram transigi potest, ut hanc ille non accuset ad poenam capitalem infligendam: (id enim etiam suo adulterio non obstante, facere permittitur, quamvis quoad divortium, & poenam civilem adulteria compensentur) illaque in locum honestum se recipiat, ubi à viri consortio separata reliquum vitæ traducat. Abique ipsius consensu tamen fieri non potest, neque in pactum deducere licet, quando jus accusandi criminaliter amittit lapsu temporis, vel alia quapiam ex causa, vel quia probatio deficit. Hæc enim poena non debetur ante sententiam iudicis, nec maritus uxorem accusare deficiente probatione potest: nec ipsa coram iudice fateri delictum suum non probatum judicialiter obligata est, secundum ea, quæ dicemus in parte 3. *Summa tr. 6. §. 1.* Jam quia transactio hæc non importat lucrum marito accusanti, nec aliquam ex prædictis causis subvertit, non adversatur legi 18. *transigere. C. de transactionibus.* Nihil aliud enim intendit, quam vitare incommoda illa, quæ adulterorum transactio parere solet, quando minus pura & sincera intentio est. *Sanchez l. 10 de Matrimon. Disp. 6. num. 10. Cardin.*

Tuschus V. transactio Conclus. 347. ubi docet negata transactione nihilominus pacem constitui posse, per quam rancor animi remittatur, etiam poena ex parte minuatur adultero: siquidem de omni maleficio pax admitti potest. *Barrol. l. 1. Consil. 175 Verb. Quidam est per textum in Auth. sed bodie C. de adult.* ubi dicitur maritum reconciliari posse adulteræ, & sic pacem facere. Denique addit, limitandum, ne detur transactio super accusatione attentati criminis Sodomix. *Bald. Consil. 27 V. Punctus super quo, & Consil. 30. propositus verbis statuti l. 4.*

IV. Omnis transactio, in qua pro aliquo temporali jus spirituale remittitur, vel retinetur, illicita est. *c. super eo de transact. c. cum pridem de pactis c. ult. de rer. permur.* In transactione enim fit permutatio quædam, quæ sub venditione comprehenditur, in eaque pretium interuenit. Unde sequitur in transactione, qua pro temporali aliquo Jus spirituale remittitur, emi rem spiritualem, quod Simonis proprium est. Ex quo deducitur ulterius. 1. Cum de Jurisdictione spirituali lis est, non licere dando pecuniam transigere. 2. Cum de beneficio Ecclesiastico agitur, peccare, qui vel componunt litem, offerendo pecuniam alteri ut desistat, vel ab eodem recipiendo pecuniam, & relinquendo ipsi beneficium. 3. Idem dicendum de jure patronatus, de rebus & vasis sacris, reliquiis, & similibus. *Innoc. Imola. Panorm. Alagona. Sylv. V. transactio Suarez l. 1. de Religion. l. 4. de simonia c. 51. Regin. l. 23. c. 11. D. 11. Bonac. de Simon. q. 4 §. 15. V. sup. §. 1. num. 2.*

V. Similiter in materia beneficiorum

Bbb

Eccle-

Ecclesiasticorum illicita transactio est, licet spirituale pro spirituali offeratur, si propria agentium auctoritate fiat. *Innoc. Panorm. & alii in c. Constitutus & c. super eo hoc tit.* Rationem ex natura rei non peto. Nam pro spirituali re spiritua-lem dare servata æqualitate non videtur per se malum, & in beneficiis semper ad-est corporale quippiam, ratione cuius possit fieri commensuratio. Jure positi-vo igitur prohibitum est, propter peri-culum, quod in ejusmodi commutatio-nibus latet, ne loco justitiæ aliquando Simonia subintret. *c. questum. c. olim de rerum permut. V. Lessius c. 35. D. 4. & 17. Lay man. l. 4. tract. 10. c. ult.*

DIXI Si propria litigantium auctorita-te fiat: quia si Pralati consentiant, fieri posse liquet, ex iis, quæ *c. 2. de transact. Barbosa* differit. Sed dubium remanet, an non cum consensu partium delecti arbitri (ex Clericis) facere possint tran-sactionem de beneficio, imponendo o-nus aliquod temporale propter bonum pacis? Dico posse. *c. Nisi 22. de prebend. modò pecunia non imponatur danda illi, cui beneficium abjudicatur.* Nam si beneficium detur ei, cujus causa videtur melior, justitiæ consulitur: & si pecunia absit, nullum Simonix periculum est: si-mul bonum pacis procuratur, aliquid imponendo, quod adversario suo bene-ficiarius prætet. *Suarez l. de Relig. l. 4. de Simonia c. 51. Tholosan. l. 28. c. 1. num. 16. Tu-schus Conclus. 348. Vallens. l. 1. et. 36. §. 3. & l. 3. de benefic. c. 25. Sylv. V. transactio.*

VI. Nec de subjectione spirituali ali-cui Ecclesiæ debita, nec de annexo rei spiritualis permittitur transactio. *c. pra-ærea 10. de transact. ubi damnantur reli-*

gioli quidam, volentes cessam aliquam à subjectione matricis Ecclesiæ subtra-here propter transactionem olim fa-ctam. De annexo rei spiritualis testatur. *c. quanto de judic. causam Jurispatrona-tus ita conjunctam, & annexam esse spi-ritualibus causis, ut non nisi Ecclesiasti-co judicio valeat definiri. Anchar. Pa-norm. Ostiensis. Ximen in Concord. part. 1. Anton August. collect. 2. Decretal. l. 1. et. 16. Sylv. V. transactio.*

VII. Transactio de decimis, ut tali modo, etiam in minori quantitate den-tur, si cum facultate, & consensu Ordinarium fiat, licida & valida est. *c. statutus hoc tit.* Si inter Parochos compositio fiat, absque Ordinarii consensu pro vita illorum tantum valebit, nec inde præ-judicium successori faciendum. Ut ve-rò Laicis decimæ concedantur, non con-venit, nisi forte ad breve tempus, & gra-vi causa. *Tuschus Conclus. 348. Zabar. Bel-lam. Ioan. Andr. Vivian. Alagena Barbos. m. c. cit. V. supra Tit. 2. §. 2. n. 4.*

VIII. Judex interponere partes suas potest ad transigendum in casibus jure permissis, & semper inclinare in melio-rem partem debet, prout causarum, per-sonarum, & temporis circumstantia ex-igit *c. ex parte hoc tit.* Nam quodocun-que in aliquo particulari casu lex scrip-ta nihil disponit, ad æquitatem recurri-mus, & nature sensum perquerimus. Ratio enim sola ad decidendum suffi-ciens est, etiam sublata lege. *scire oportet. l. sufficit ff. de execut. tutor. c. requirit 2. de appellat. Tiraquel. in c. Cessante causa. Li-mit. 1. G. mbar. de off. legati l. 10. Menoch. conf. 202. Sousa de largit. munerum Fundam. 2. num. 18. Coriolan. Casu. §. 8. num. 11.*

Ubi

Vbi notandum occurrit; partium trans-
actione quomodo cunque perfecta & fir-
mata non tolli potestatem Magistratui,
ne cognoscere, inquirere ac punire cri-
men possit, de quo transactum est: nec
impediuntur alii, quò minus de eo insti-
tuere accusationem queant. Cum enim
publicè interfit crimina puniri, tale ius
publicum pactis privatorum non tolli-
tur. *l. ius publicum. ff. de pact. l. iuris-
gent. § si paciscar. eod. tit. l. ita vulnera-
tus. ff. ad l. Aquil. l. in delict. ff. de nox.
action.* Super eodem tamen processu non
licet procedere, sed novus inchoandus
est, ut plerique DD. tradunt. *Decianus
l. 3. c. 34. num. 35. Tholos. l. 28. c. 2.
num. 9.*

IX. Postquam peracta legitime tran-
sactio est, scripta, diplomata, privile-
gia & documenta, quæcunque in causa
illa favere, aut prodesse possunt, irrita
in futurum censentur, & standum soli
transactioni est. Si quid verò ex requisi-
tis solennitatibus omissum fuerit, Papæ
auctoritas supplebit. *c. sicut grave. hoc
tit. S. Gr. l. 7. ep. 27.* Generaliter enim
defectum iuris, & legum supremi Prin-
cipis auctoritas tollit, & redintegrat.
*Bald. super Rubr. c. 1. de transact. Iason in
l. Fratris C. de transact. Schurff. Consil.
32. num. 4. Melonius in Thesaur. iur. feud.
tit. 16. num. 6. Berluch. Decis. 40. bb. n.
noc Imola. Panorm. Vivianus. Mascard.
de probationib. Concl. 1315. num. 26.
Barb. in c. cit. sicut grave. Gaill. l. 2. obs.
70*

X. Transactio perfecta instar Contra-
ctuum innominatorum pœnitentiam
non admittit, sed observanda firmiter

est. *l. Fratris. l. Etiam te. l. quæ res. C. de
transact.* Quod *Mynsingerus Decade 6. Re-
spons. 60.* intelligendum monet de tran-
sactionibus quæ simpliciter initiæ perfici-
untur non verò, si in Scripturam redi-
genda sunt. Tunc enim raris per locus
pœnitentiæ relinquitur, donec Scriptura
expediatur. Quin etiam nullius planè ro-
boris, & momenti censentur, quamdiu
Scriptura desideratur. Obtena autem
Scripturâ via retractandi præclusa est,
non secus, atque in sententia lata usu ve-
nit. Transactio n. & sententia æquipa-
rantur. *l. 2. ff. de iure iur. l. post rem ff. de
re iudic. l. Non minorem. C. de transact.
Gaill. l. 2. obs. 70. & 71. Mynsing. Decade
6. Responso 60. Tholosan. l. 28. c. 3. nu. 2.
& 3. Vallens. l. 1. tit. 36. §. 4. Decius in l.
Fratris tui. C. de transact.*

XI. Dubium est, possitne rescindi
transactio probata læsione ultra dimi-
dium? Affirmat Bartol. nixus aucto-
ritate legis. *2. C. de rescind. vend.* quam
locum habere non tantum in contractu
empt. & vendit. sed aliis quoque tam
bonæ fidei, quam stricti iuris contra-
ctibus plerique DD. censent. Mentem
Bartoli *Angel. Aretinus in l. si quis cum
aliter. ff. de verb. oblig.* ita explicat, ut
velit, rescindi posse transactionem, si
probetur læsio ultra dimidium pretii, in-
specto, quantum valeret, vel potuisset
vendi ius transigentis in illo dubio litis e-
ventu. Pro illa opinione igitur facit
fortissimè, ut *Gaill. loquitur l. si super-
stite. C. de dolo malo.* ubi cuidam Am-
phidrosæ Imperat. Deocletianus & Ma-
ximianus rescripsit. Si læsa es immodi-
cè, in factum actio tibi tribuenda est.

Gotofr. annotat, transactionem rescindi posse ob immodicam læsionem, qualis sine dubio est major dimidia. Assentitur *Ludou. Romanus Imola, Decius, Socinus senior*, addens videri communem opinionem, & quæ fraudibus obviat, amplectendam. Nihilominus, ne quidem propter dimidiam bonorum jacturam rescindi transactionem posse *Baldus* defendit, opinionem *Bartoli* vocans truffam, & erroneam. Fundamentum ipsius est in *l. 1. C. de plus petitionibus*. ubi transactio servanda dicitur, etiamsi dolose plus debito petitiu sit: imò quadruplùm læso adversus transactionem restitutio negatur in *l. Lucius ff. ad Trebellianum*. Ut mirum non sit, plurimos DD. *Baldo* subscribere multis excogitatis rationibus, quarum 1. Transactio instituta, & permissa est ad finiendas lites, ne in immensum protendantur. *l. fratris C. de transactionibus*. quas neque imperiali rescripto, neque prætextu instrumentorum recens inventorum resuscitare oportet. *l. causam & l. sub prætextu instrumenti C. eod.* Hinc peracta transactione scripta, & instrumenta pro irritis habentur, ut num. 9. diximus. 2. Sententia propter immodicam læsionem non retractatur. *l. sub specie C. de re iudic.* ergò nec transactio, quæ quo ad firmitatem huic sententiæ æquiparatur. 3. In actu liberatorio, cuiusmodi est transactio, remedium *l. 2. C. de rescin. empt. locum non habet loco citat.* sub specie novorum instrumentorum. 4. Juramentum ratione læsionis non revocatur. *l. Non erit §. dato. ff. de iure iur.* Huic autem transactio æquiparatur *l. 2. ff. de iure iur.* 5. Hoc ipso, quod lis terminatur, magnum transigenti commodum accedit, c.

pæn. de empr. & vend. in V. restituerunt *Gloss. in di. l. Lucius §. fin.* Hinc indebitum per transactionem solutum repeti nequit *l. 2. C. de transact.* Propter has, & similes rationes etiam à Camera Spirensi sæpius pro hac opinione iudicatum esse *Gail. affirmat l. 2. Obs. 70. num. 11.* Verùm quicquid sit de foro externo ac civili, quod temporale bonum non rarò ponit ante salutem, non dubito, quin iure naturali, à quo non recedet in hac materia Canonicum, transactio cum immodica læsione facta rescindi possit, ac debeat. Nam qui ita transegit inculpabiliter deceptus est per ignorantiam & errorem invincibilem: adeoque præsumi non potest, donare voluisse excessum illum, qui nullo iure debetur adversæ parti. Ita sentiunt ex DD. illi, qui à *Gail.* citati per distinctionem respondent, in modum a læsione firmam manere transactionem: in enormi verò rescindendam esse, modò de illa læsione evidens notitia sit. *Cardin. Tusch. Conclus. 383. Corn. consil. 27. l. 4. Decius consil. 203. Maranta part. 6. tit. appellatio num. 80. Molinaus in Apostil. ad Alexandr. consil. 24. num. 11. Corn. Consil. 166. & 189. Faber. de errorib. pragmat. Decade 8. Errore 10. Decius Consil. 85. l. 1. Burg. in c. cum causa de empr. & vendit. Rebuff. de resciss. contract. art. un. Glossem. 15. Fachinus l. 2. contrav. iuris c. 26.*

XII. Sempronius uxorem suam impie trucidavit, eoque scelere perpetrato transactionem, seu pacem cum filiis utrisque communibus iniiit, nunquid illi proderit? *Boss. in it. de pace num. 21.* ejusmodi casum suo tempore accidisse narrat. Magistratum verò in approbando tali pacto, & pace difficilem se præbuisse. *Addit*

Addit. Iul. Clarus comperisse se, quod *Senatus* (Mediolanensis) expresse reiecit gratiam, quam obtinuerat quidem *Georgius Barata* uxoricida à filiis communibus eorumque tutoribus specialibus, volueritque simul fratres, & agnatos occisæ uxoris in prædictam pacem consentire. E contrario approbatam fuisse gratiam cuiusdam *Dominae de Cabianis*, quæ maritum in rixâ occiderat habitâ remissione tantummodò à filiis: fortè quia non militat ratio metus reverentialis in Matre, prout in Patre. Ex quibus colligere licet per se & absolute eiusmodi transactiones non esse certas, & firmas, sed ab arbitrio Magistratus pendere. Fieri potest, ut expediat, acceptare, & approbare; quod ex circumstantiis sumendum erit. Fieri è converso potest, ut minimè expediat bono communi tam horrenda scelera impunita relinquere, & in similia animare improbos. Modum dabit prudentia, & æquitas.

XIII. Procurator ab offenso constitutus, quamvis mandatum habeat *cum libera*, & generali administratione, cum eo, qui offendit, non potest transigere aut pacem constituere. *Speculator in Rubr. de treuga & pace num. 4.* & servati in praxi testatur *Nellus in Tr. de bannitis Par. 3. Q. 37.* Pro ratione allegari potest, quòd in mandato *cum libera* non comprehenduntur ea, quæ verosimile est, non concessurum fuisse constituentem, si prævidisset. Remissio autem debiti liquidi donationi æquiparatur. Non dubito tamen, quin particulari aliquo in casu aliter fieri queat, puta, si consideratis facti, & personæ circumstantiis procurator de domini sui voluntate prudenter audeat præsumere, non fore ingratum illi, si in commodum, ac favorem ipsius cum offensore transigat, aut pacem ineat. *V. Iul.*

Clarum §. fin. Q. 58.

n. 28.

TITULUS VII.

De variis Contractuum generibus.

Quæ minus propriè loquuntur, cum *Q*ualdo Contractuum tria genera faciunt. In primo propriè dictos, in secundo impropiè, in tertio impropiè dictos collocant. Propriè dicti utrimque obligationem pariunt: impropiè dicti in unâ parte tantum. Reliqui non tam obligationem quam deobligationem, seu liberationem continent, cuiusmodi est acceptulatio, seu imaginaria

solutio, quâ simulamus à debitore nobis satisfactum. *Instit. Quib. mo. toll. obl. & l. Vbi pactum. C. de transact.* Aliqui Distractus vocant. Nostro instituto conformiter de primis duobus generibus expressè so-agendum erit: de reliquis quasi per accidens, prout materiam necessitas, & connexio postularit:

Bbb 3

§. I. De